

# ЮВІЛЕЙ І ТВОРЧІ ЗДОБУТКИ В. М. ПАРХОМЕНКО

В Національній академії статистики, обліку і аудиту (НАСОА) відбувся круглий стіл «**Розвиток бухгалтерського обліку в Україні: теорія, історія, перспективи**», присвячений 65-річчю професора кафедри теорії бухгалтерського обліку, Заслуженого економіста України, доктора екон. наук, професор Пархоменка Валерія Миколайовича.

В круглому столі приймали участь: Осауленко О.Г., ректор НАСОА, проф., член кореспондент НАН України, Редько О.Ю., перший проректор, д.е.н., проф., Шевчук В.О., проректор, д.е.н., проф. Шпак В.А., д.е.н., проф., Корінько М.Д., д.е.н., проф., Теловата М.Т., д.п.н., проф., Малюга Н.М., д.е.н., проф., Бутинець Ф.Ф., д.е.н., проф., Жук В. М., віце-президент НААН України, д.е.н., проф., Коцупатрий М.М., к.е.н., проф., Цаль-Цалко Ю.С. перший проректор, д.е.н., проф. та інші.

Як основоположник створення системи бухгалтерського обліку сучасної України та його конвергенції з міжнародними стандартами фінансової звітності Пархоменко В.М. ініціював створення національного регламенту бухгалтерського обліку на основі міжнародних стандартів. Він спрямовував зусилля для того, щоб «бухгалтерський облік був непогрішимим суддею минулого, потрібним керівником теперішнього і надійним консультантом майбутнього кожного підприємства» і користувача його фінансової звітності. Більше 20 років тому В. М. Пархоменко в одній із своїх публікацій так окреслив напрями і пріоритети становлення системи бухгалтерського обліку в незалежній Україні: «Незалежний від податкової системи напрям удосконалення бухгалтерського обліку і звітності... Регулювання бухгалтерського обліку доцільно закріпити стандартами бухгалтерського обліку, які визнаються і виконуються усіма суб'єктами господарювання».

Плідна методологічна робота зі створення, оновлення і вдосконалення нормативно-методичного арсеналу з бухгалтерського обліку і фінансової звітності проводилась В. М. Пархоменком у Методологічній раді з бухгалтерського обліку Міністерства фінансів України (1982-1987 рр., 1996-2006 рр., 2008-2010 рр.), в якій він, як заступник голови ради, разом з такими фахівцями як, зокрема, С. Ф. Голов М. Г. Чумаченко, І. Г. Неживенко, В. М. Дмитрук, М. Т. Білуха, В. І. Єфіменко, В. І. Ричаківська, О. Г. Величко, О.І.Ворона, А. М. Кузьмінський, І. М. Жук, Н. М. Малюга, М. М. Коцупатрий, Л. В. Рубаненко, В. Г. Швець створював національний регламент бухгалтерського обліку, гармонізований з міжнародними стандартами і регламентом Світової організації

торгівлі. Допоміг цьому також досвід попередньої участі у роботі Методологічної ради з бухгалтерського обліку Міністерства фінансів СРСР (1982-1991 рр.), де також від України брали участь М. Г. Чумаченко, А. М. Кузьмінський, М. Т. Білуха. В. М. Пархоменко і після досягнення граничного віку перебування на державній службі залишається членом Методологічної ради з бухгалтерського обліку Міністерства фінансів України.

Безпосередньо роботу із розробки та підготовки до затвердження нормативно-методичних документів здійснював колектив Управління методології бухгалтерського обліку Міністерства фінансів України, який було утворено у 1993 році після прийняття Урядом постанови, що вперше закріпила за Мінфіном функції з регулювання бухгалтерського обліку в Україні. Під керівництвом і за безпосередньої участі В. М. Пархоменка було підготовлено і отримало застосування в Україні більше 150 нормативно-методичних документів, включаючи урядове Положення про організацію бухгалтерського обліку і звітності в Україні (1993 р.). Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» (1999 р.), Урядову Програму реформування бухгалтерського обліку- (1998 р.). Положення «Про документальне забезпечення бухгалтерського обліку» (1995 р.), Шан рахунків бухгалтерського обліку та Інструкцію щодо його застосування (1999 р.), 32 положення (стандарти) бухгалтерського обліку (1999-2009 рр.).

Крім того, було забезпечено облікове відображення грошових реформ в Україні (1992 і 1996 рр.), приватизації та оренди державного майна (1993 р.), валютних операцій (1992 р.), інвентаризації (1994 р.), діяльності малих підприємств (1996 р.). валових доходів і валових витрат (1997 р.). склад витрат виробництва (1993 р.), товарно-касових книг (1993 р.), окремих елементів облікової політики та обезцінювання активів (1995 г. . ггггггг. катахування (1994 р.), вексельного обігу (1992 р.)\ складання бухгалтерської звітності, фінансових інвестицій та спільної діяльності (1993 р.).

Методологічна робота в регуляторному органі потребує знань не лише національного законодавства

ва, теорії й традицій, але досвіду та регламентів інших країн та міжнародних організацій. Пархоменко В.М. у дев'яностих і двохтисячних роках був учасником тренінгів і стажувань, що були організовані за програмами ОЕСР, USAID і TACIS у Франції, США, Великій Британії, ФРН, Бельгії, Чехії, у тому числі в офісах Ради зі стандартів фінансового обліку США, Британської ради зі стандартів звітності, Комітету з міжнародних стандартів фінансової звітності, Асоціації присяжних сертифікованих бухгалтерів, Міжнародної Федерації бухгалтерів. В 1997 році він був учасником Всесвітнього конгресу бухгалтерів (Париж), а в 1999 році - Європейського конгресу бухгалтерів (Мюнхен). Він протягом багатьох років брав участь у засіданнях Міжурядової робочої групи експертів з міжнародних стандартів обліку і звітності Конференції по торгівлі та розвитку ООН (ISAR UNCTAD) у Женеві, де постійна активна професійна участь у дискусіях сприяла його обранню у

2005 році віце-президентом XXII сесії цієї інституції.

Засновницький з'їзд, що проходив у Донецьку в 1993 році, обрав В. М. Пархоменка дійсним членом (академіком) Академії економічних наук України. У 2011 році йому присуджено науковий ступінь доктора економічних наук за результатами захисту дисертації «Концепція розвитку бухгалтерського обліку, контролю та аналізу витрат на якість продукції».

За результатами наукових досліджень і практичної діяльності опубліковано 328 праць, з них 254 наукового та 20 навчального характеру, 3 монографії (1 - одноосібна, 2 - у співавторстві), 171 публікацій у фахових виданнях, 79 публікації в інших виданнях, 21 тез доповідей на конференціях, 5 підручників у співавторстві з грифом МОН України, 1 одноосібний навчальний посібник з грифом МОН України, 3 навчальних посібники у співавторстві з грифом МОН України і 2 навчальних посібники у співавторстві з грифом Мінагрополітики України.

*Редакція журналу «Бухгалтерський облік і аудит»*

## ЕВОЛЮЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ: НАПРЯМИ І ЗАВДАННЯ

Указом Президента України від 12 січня 2015 р. №5/2015 з метою впровадження в Україні європейських стандартів життя та виходу України на провідні позиції в світі затверджена Стратегія сталого розвитку «Україна-2020». Урядом також задля її виконання розпорядженням від 4 березня 2015 №271-р затверджена відповідна Програма. Зокрема, нею передбачено поширити безпосереднє застосування міжнародних стандартів фінансової звітності (далі - МСФЗ) на видобувні компанії.

Стратегія-2020 передбачає 4 вектори руху вперед, за якими має бути реалізовано 62 реформи.

За вектором розвитку (26 реформ) передбачається забезпечити сталий розвиток держави, відновлення макроекономічної стабільності, забезпечення стійкого зростання економіки, створення сприятливих умов для ведення бізнесу та прозорої податкової системи. Для цього передбачається проведення структурних реформ у сферах бюджетних відносин і фінансового контролю, податкової політики і фінансового сектору, статистики і дерегуляції підприємництва, розвитку малого і середнього бізнесу.

Для забезпечення виконання цих завдань **вбачається актуальним окреслити такі напрями і завдання еволюції бухгалтерського обліку і звітності, включаючи і сферу регулювання цих питань.**

**1. Малому бізнесу необхідно замінити складну на більш спрощену методику складання Звіту про фінансові результати на засадах «характеру витрат».**

У сфері розвитку малого підприємництва регулятору необхідно спростити для малих підприємств бухгалтерський облік, зокрема, скасувати не укомплектовану необхідними методичними інструментами і тому непридатну для складання звітності систему бухгалтерського обліку без застосування подвійного запису. Також вбачається актуальною заміна складної на більш спрощену методику складання Звіту про фінансові результати на засадах «характеру витрат», що скоротить на 20% кількість необхідних для відкриття і ведення рахунків бухгалтерського обліку разом з показниками такого звіту та спростить визначення фінансового результату і калькуляційні розрахунки. Потребуватимуть ретельної та виваженої оцінки будь - які наміри регуляторів про можливе збільшення обсягу звітної інформації для малих і середніх підприємств. Завдання із наближення української та європейської фінансової звітності у зв'язку з Угодою про асоціацію між Україною та ЄС автором висвітлені окремо<sup>1</sup>.

<sup>1</sup> В.М. Пархоменко. Євроконвергенція бухгалтерського обліку. Ж. Бухгалтерський облік і аудит. - 2014. - № 8. С.3-4.

## **2. Такі «оброки звітністю» утворюють складнощі та зайві витрати бізнесу, затримують зростання економіки.**

У напрямку дерегуляції бізнес очікує скорочення багатоваріантності елементів облікової політики. Інколи це обертається для підприємств значними додатковими витратами на ведення бізнесу. А як з цим негативом досягнути визначеного Президентом критерія «увійти у 30-ку країн за рейтингом Світового банку «Doing Business»)? Наприклад, сьогодні підприємствам дозволено обрати один з двох методів складання Звіту про рух грошових коштів від операційної діяльності. Але підприємства державного сектору, які оберуть прямий метод, змушені ще додатково, включаючи підприємства, що зобов'язані застосовувати лише МСФЗ, складати та подавати за наказом Мінекономрозвитку від 2 березня 2015 р. № 205 шоквартально Звіт про виконання фінансового плану, в якому передбачено наведення показників руху грошових коштів від операційної діяльності за непрямим методом.

А хіба створюють сприятливі умови для ведення бізнесу і скорочення на це витрат дублювання до 40-50 % у Звіті про виконання фінансового плану тих самих показників, які містяться у формах фінансової звітності, які вимагають від підприємств додати до Звіту про виконання фінансового плану? Такі «оброки звітністю» мають місце із статистичною звітністю, і зі звітністю, що підприємства подають комісіям з регулювання цін і тарифів тощо, утворюють складнощі та зайві витрати бізнесу, затримують зростання економіки. Тож тут є поле для дерегуляції.

А чи так обов'язково потрібна варіантність періодичності визначення середньозваженої собівартості запасів при вибутті, адже вигода від отримання такої інформації за період менший, ніж місяць сумнівна у порівнянні з витратами на процедури її документального оформлення та обчислення? Таке саме запитання актуальне і щодо іншої варіантності облікових процедур.

Потрібно скорегувати у Положенні (стандарті) бухгалтерського обліку «Основні засоби» порядок відображення переоцінки при досягненні нульової залишкової вартості ще придатних для подальшого використання основних засобів, адже така методика відкидає застосування потрібного для цього випадку Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 28 «Зменшення корисності активів». Напевно це не всі проблеми, які потребують дерегуляції та удосконалення нормативного регулювання бухгалтерського обліку.

## **3. У напрямку «деподатківізації» потрібно звільнитися від податкового спрямування складу витрат.**

Наступним вектором розвитку бухгалтерського

обліку в спектрі стратегії сталого розвитку є його «деподатківізація», спрямування на повне та неупереджене розкриття у фінансовій звітності всієї суттєвої інформації, що також сприятиме усуненню зайвих витрат на ведення бізнесу. У напрямку «деподатківізації» потрібно звільнитися від податкового спрямування складу витрат для малих підприємств і підприємств державного і комунального секторів економіки, обліку сум з пільгового оподаткування.

Необхідність відображення у фінансовій звітності інформації не тільки про фактичні, а й про потенційні наслідки подій, що потрібна власникам та іншим користувачам фінансової звітності для врахування при прийнятті рішень, актуалізує важливість розробки поглиблених методологічних засад бухгалтерського обліку таких об'єктів, як непередбачені активи і зобов'язання (зокрема, щодо зобов'язань при звільненні підприємства від сплати податків), контрактних, гарантійних, заставних зобов'язань та активів, щодо активів, отриманих для ведення діяльності на різних правових режімах (зокрема, отриманих в управління, отриманих в концесію). Деякі інші проблеми «деподатківізації» бухгалтерського обліку автор висвітлював раніше<sup>2</sup>, частина яких на даний час вже розв'язана.

## **4. У векторі безпеки бізнесу вбачається необхідним створення умов і правил для забезпечення підвищення якісних характеристик обліково-звітної інформації.**

У векторі безпеки бізнесу за Стратегією - 2020 вбачається необхідним створення умов і правил для забезпечення підвищення якісних характеристик обліково-звітної інформації, зокрема поширенням уніфікованих підходів та оцінок подій для коректного відображення їх у фінансовій звітності. Це актуалізує питання інвестиційної безпеки як самого підприємства, яке має намір залучати інвестиційний капітал, від можливого витоку конфіденційної інформації так і самого інвестора, який має бути впевнений в якості отриманої з оприлюдненої фінансової звітності підприємства інформації.

Основою такого підходу могли б бути міжнародні та національні стандарти (з урахуванням їх вищезначеного удосконалення) разом з європейськими директивами. На сьогоднішній день на заваді цьому стоять не тільки доповнені в останні кілька років «негараздами» національні регламенти бухгалтерського обліку, але й нормативні документи більш високого рівня регламентації. Зокрема, для підпри-

<sup>2</sup> В.М.Пархоменко Слосні проблеми бухгалтерського обліку. Ж. Бухгалтерський облік і аудит. — 2015. — № 1. С. 3-5.

емств державного і комунального секторів економіки на відміну від інших підприємств за відповідним циркуляром Мінфіну суми премій працівникам і фінансових результатів від вибуття основних засобів не відображаються у складі витрат, що створює непорівнянність (і відповідно неякісність і безпеку користування) інформації отриманої за таким циркуляром та може бути інструментом демпінгування.

Крім того, тим самим підприємствам державного сектору економіки не дозволяється створювати резерв сумнівних боргів по дебіторській заборгованості, що утворилася менше 18 місяців тому, або взагалі не дозволяється створювати такий резерв у разі не затвердження річних фінансових планів. Уявимо, яку «якісну і безпечну» інформацію отримує користувач фінансової звітності, підготовленої у цих випадках за вимогами урядових постанов від 29 листопада 2006 р. №1673 і від 3 жовтня 2012 №899. Такі обмеження від загальних підходів навіть не можуть обійти підприємства державного сектору економіки, яких перевели на обов'язкове безпосереднє застосування МСФЗ.

Для підвищення якості обліково-звітної інформації потрібно позбутися ще одного рудимента. За українським регламентом забезпечення виплат відпусток усі підприємства мають створювати на основі планових показників поточного року. Як це зробити, якщо більшість юридичних осіб взагалі не мають планових служб або працівників, що займаються плануванням таких показників, і по-друге, планові показники з'являються у II-му, а то і в III-му кварталі поточного року на поточний рік? Бухгалтерська ж служба має вже у лютому за січень визначити і відобразити у регістрах бухгалтерського обліку за січень витрати і зобов'язання з такого забезпечення. Отже, враховуючі реальний стан потрібно трансформувати українську методикою за зразком МСФЗ, тобто визначити таке забезпечення за досвідом минулого року. Така конвергенція не буде мати сумових наслідків, але зробить використання цього інструмента більш коректним та незалежним від вад планування.

В аспекті безпеки обліково-економічної інформації вбачається необхідність підвищення усвідомлення і відповідальності працівників бухгалтерських служб за неухильне дотримання стандартів і методик з підготовки якісної інформації, нейтралізації витоку її конфіденційної частини, створення (удосконалення) мотиваційно-дисциплінарного механізму.

В той же час ризики отримання неякісної та неко-

ректної звітної інформації закладені методикою визначення показників і заповнення форм фінансового звіту, яка не має статусу обов'язкового регламенту для застосування при складанні відповідної звітності підприємства і консолідованої звітності холдингу.

Стратегія сталого розвитку передбачає реалізацію програми залучення інвестицій. У зв'язку з цим імовірним напрямком розвитку бухгалтерського обліку вбачається подальший вибір суб'єктами господарювання, які мають намір залучити інвестиції, безпосереднього застосування разом з більш досконалими технічними, енергоефективними, екологічними, соціальними стандартами міжнародних стандартів фінансової звітності. Правові умови такого добровільного вибору створені Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». Справа за опануванням МСФЗ працівниками відповідних служб таких підприємств. Думаю, тут також є місце для реалізації призначення і можливостей закладів вищої освіти.

#### **5. Україна ставить завдання через кілька років увійти до 50-ти кращих країн за результатами міжнародного дослідження якості освіти.**

Виконання стратегії сталого розвитку України передбачає підвищення якості освіти. Отже, одним з векторів еволюції бухгалтерського обліку повинен бути напрям посилення як теоретичної так і особливо практичної підготовки і перепідготовки кадрів із глибоким вивченням принципів переваг і суттєвості національної системи бухгалтерського обліку та систем бухгалтерського обліку інших країн і міждержавних об'єднань.

Потрібна розробка і запровадження нових методів навчання, запровадження дієвих індикаторів навчального процесу, підвищення кваліфікації бухгалтерського персоналу та викладацького складу, більш змістовне наповнення навчальних програм ситуаційними завданнями, пов'язаними з реалізацією актуальних завдань розвитку економіки, удосконалення обліку, звітності, аудиту. Адже, Україна ставить амбітне завдання через кілька років увійти до 50-ти кращих країн за результатами міжнародного дослідження якості освіти.

Звичайно, конкретні умови господарювання холдингу, корпорації чи підприємства можуть потребувати деталізації та актуалізації векторів розвитку. Але безспірним є те, що вектори розвитку бухгалтерського обліку мають бути намічені і реалізовуватись повсюдно.

**ВАЛЕРІЙ ПАРХОМЕНКО,**

*професор кафедри теорії бухгалтерського обліку НАСОНА,  
засл. економіст України, доктор економічних наук, професор*